

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ DERSİ 4. HAFTA

1. İş sağlığı ve güvenliği hakkının kaynakları.
2. Dünya'da iş sağlığı ve güvenliğinin tarihi gelişimi.
3. Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliğinin tarihi gelişimi.

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ HAKKININ KAYNAKLARI

Hukuk kurallarını oluşturan ve görünür kılan, yol, yöntem ve şekillerin bütünü hukuk dilinde «kaynak» olarak ifade ediliyor.

Devlet, hukuk kuralları koyma gücüyle donatılmış ve bu tekele sahip tek kurumdur.

ULUSLARARASI KAYNAKLAR

1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır)
2. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (Yeterli beslenmesi, giyinmeyi, barınmayı ve yaşama koşullarını sürekli olarak geliştirilmesi)
3. Gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (İş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamı hakkında tutarlı bir ulusal politika oluşturmayı taahhüt eder)

ULUSLARARASI KAYNAKLAR

4. ILO Sözleşmeleri (155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme – 187 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi)
5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
6. Avrupa Birliği Direktifleri

ULUSAL KAYNAKLAR

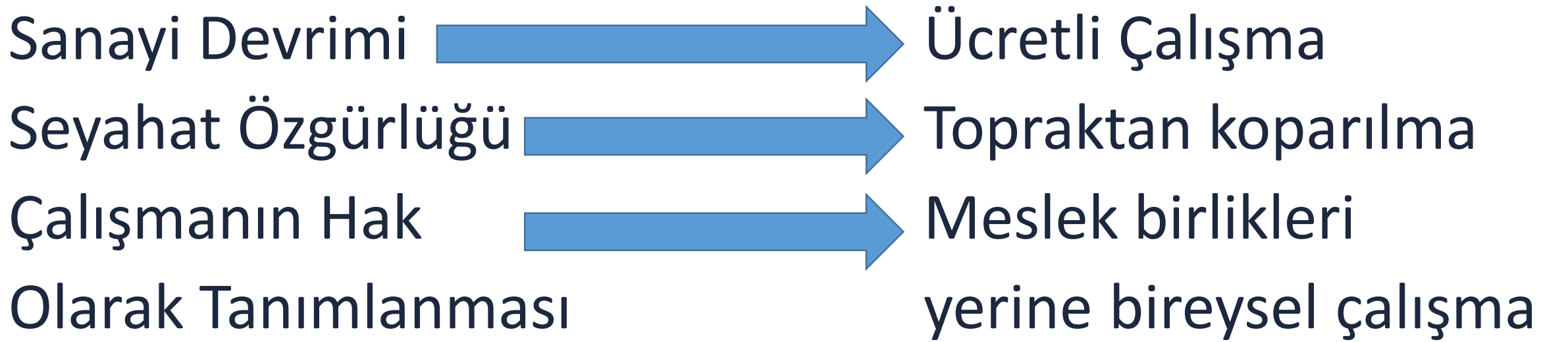
1. Anayasa
2. Borçlar Kanunu
3. Türk Ceza Kanunu
4. 4857 sayılı İş Kanunu
5. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
6. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
7. Umumi Hıfzıssahha Kanunu (Sağlıklı yaşamak için alınması gereken önlemlerin tümü)
8. Belediyeler Kanunu

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ TEŞKİLAT YAPISI

1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı
2. Sağlık Bakanlığı
3. Milli Savunma Bakanlığı
4. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
5. Belediyeler
6. SGK
7. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

İş sağlığı ve güvenliği sanayi devrimi sonrası gelişen çalışma ilişkilerinin doğurduğu bir kavramdır.

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

Kentlerde, işgücünü satıp satmamaya, kime satacağına özgürce karar verebilme hakkıyla donatılmış birey ve işgücünün alıcısı sermayedarı bir araya getirme.

Kapitalist sistemde bireyin kabul görmesi, iş sahibi olmasına bağlıdır.

Tartışma Sorusu: Kişinin işi kendisine bir sosyal statü kazandırıyor mu?

Sigortası var mıymış bir sorun bakalım, ne iş yapıyormuş çocuk?

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

Kapitalizmde sömürölmekten daha kötü olan şey, sömürölmeye layık görölmemektir.

Çalışma etiğinin temel düşüncesi, kişinin yaşamak ve mutlu olmak için başkalarının değerli bulduğu ve karşılığını ödemeye hazır olduğu bir şey yapmasına dayanmaktadır.

Çalışma kutsanarak, bu sistemin altyapısı hazırlanmıştır.

Kişinin sahip olduklarıyla yetinmesi yanlıştır. Daha fazla çalışıp güç toplamak nedeniyle olmayan dinlenme doğru bir davranış değildir.

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

M.Ö. 2000'lerde Babil dönemi Hammurabi Kanunlarından;

- Bir müteahhidin sağlam yapmadığı bir binanın çökmesi sonucunda bina sahibi hayatını kaybederse, müteahhit ölüm cezasına çarptırılır
- Eğer bina sahibinin oğlu hayatını kaybetmişse, müteahhidin oğlu ölüm cezasına çarptırılır
- Eğer bina sahibinin kölesi hayatını kaybetmişse, müteahhit aynı değerinde bir köleyi bina sahibine verir
- Eğer müteahhidin sağlam yaptığı bir binanın çökmesi sonucunda bina sahibinin malları hasar görmüşse, müteahhit binayı yeniden yapacağı gibi, bina sahibinin tüm zarar ve ziyanını da karşılayacaktır
- Bir binanın inşaat kurallarına uyulmadan yapılan bir duvarı yıkılırsa, müteahhit tüm masrafları kendisine ait olmak üzere o duvarı sağlamlaştırmak zorundadır

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

Eski Mısırlılar (M.Ö. 1500) döneminde;Piramitlerin inşaatı için yeterli iş gücünün sağlanması için, tıbbi servisler kurulmuştur.

Hipokrat (MÖ.460-370) Kurşun zehirlenmesini tanımlamıştır.

Platon (Eflatun) (MÖ.428-348) Zanaatkârların çalışma koşullarından kaynaklanan sorunları dile getirmiştir.

Aristo (MÖ.384-322) Gladyatör diyetini tanımlamıştır.

Galen (MS.II.Yüzyıl) Hastalıklarda çevre faktörünü (Miasma Teorisi) dile getirmiştir.

Paracelsus (1493-1541) “Bütün maddeler zehirdir. Zehir olmayan hiçbir madde yoktur. Uygun doz, zehir ve ilaç arasındaki farkı yaratır.” demiş ve bu sözü tıp tarihine geçmiştir.

Gregorius Agricola-George Bauer 1526'da Avrupa madenlerinde çalışan işçilerin sorunlarıyla ilgili klasik bilgileri içeren “De Re Metalica” adlı eserini yazmıştır.

Ramazzini: Meslek – hastalık ilişkisi. «Hastalara mesleğini sorunuz»

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

- 1802 yılında, sanayileşmenin hızlanması ile İngiltere'de günde 14 saat çalıştırılan çocuk işçiler (yaşları 4-6 civarında olan bu çocuklar, boyları tezgâh yetişmediğinden bir sandalyeye çıkarılarak çalıştırılıyordu) için “Çocukların Korunması Kanunu” çıkarıldı. Bu kanun daha sonra, 1833’lerde kadınları da koruyacak şekilde genişletildi.
- 1802 yılında İngiltere’de fabrikalar kanunu yürürlüğe konuldu. Dünyada ilk defa yapılan bu İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu adı “Çıraklık Sağlık ve Ahlakı Kanunu” idi.
- 1828 yılında Prusyalı (Alman) General Kon Horn, orduya almak için sağlam genç erkekler bulamadığından şikayetle, genç yaşta çocuk işçilerin fabrikada çalıştırılarak sakatlanmasını önlenmesi için ve fabrikalara çocuk işçilerin özellikle erkek çocukların alınmasının yasaklanmasını Prusya Kralından talep etti (böylece gençlere ilkokul öğrenimi alma mecburiyeti getirildi.)

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

- 1831 yılında, buhar kazanlarının kontrolü için “Polis Kontrol Tüzüğü” yayınlandı.
- 1833 yılında İngiltere’de iş yerlerinin genel koşullarını saptayan ve devlet tarafından denetimini öngören bir örgüt kuruldu.
- 1839 yılında Prusya’da İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çıkarıldı. Kanunla, 9 yaşından küçük çocukların çalışması yasaklandı. 9-15 yaş arası çocukların günde en çok 10 saat çalışması sınırı getirildi, gece 21-05 arası vardiya çalışması çocuklara yasaklandı, öğle paydosu 1 saat, kahvaltı ve ikindi yemeği 15 dakika olarak kabul edildi ve ayrıca Çalışma Bakanlığı kuruldu.
- 1845 yılında Prusya Esnaf Derneği, izin alınarak kurulacak (yangın çıkabilecek işler ve yerler, barut imalatı, yüksek fırın çalışmaları vb.) tehlikeli tesis sistemlerini belirleyen bir katalog yayınlandı.

DÜNYA'DA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

- 1853 yılında, 12 yaşından küçük çocukların çalışma yasağı, 12-14 yaş arası çocukların günde 10 saatten fazla çalıştırılmamaları, gençlere en az 2 saat dinlenme verilmesi hakkında kanun çıkarıldı.
- 1869 yılında Kuzey Almanya Sanayi Derneği kurularak, fabrikalarda Teknik İş Sağlığı ve Güvenliği sistemi kuruldu.
- 1890 yılında çalışma güvenliğinin kurallarının belirlenmesi amacıyla ilk uluslararası konferans yapıldı.
- 1891 yılında pazar günü çalışma yasağı, çalışma süresinin haftalık 65 saatle sınırlandırılması, loğusaların 6 hafta izin hakkı, fabrika denetim sisteminin sanayi denetimi şekline dönüştürülmesi, 13 yaşından aşağı yaşta çocuk işçi çalışma yasağı ve sanayi denetim memurlarının mahalli polis denetimi yetkilerinin üstlenmesi gibi kanunlar çıkarıldı.
- 1906 yılında, beyaz fosforun sanayide kullanımı ve gece çalışma şartlarının belirlenmesi üzerine kanunlar çıkarıldı.
- 1918 yılında, günde azami 8 saat çalışma kabul edildi.

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİNİN GELİŞİMİ

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliğinin gelişimi dünyadan biraz daha geç olmuştur.

Tartışma Sorusu:

Bunun nedeni ne olabilir?

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliğinin gelişiminin Batı ile aynı biçimde olmasının nedeni ne olabilir?

OSMANLI DÖNEMİNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

- 1776 yılında “Fincancılar sözleşmesi” imzalanmıştır.
- Kütahya’da imzalanan bu sözleşme ile seramik çalışanlarının iş tanımları ve haftalık çalışma süreleri ile alacakları maaşlar belirlenmiştir. Devlet hakemliğinde yapılan tarihteki ilk toplu sözleşme olarak tarihe geçmiştir.
- 1865 Dilaver Paşa Nizamnamesi (Havza-i Fahmiye Teamülnamesi) , Ereğli ve Zonguldak kömür havzası işçilerinin dinlenme ve tatil zamanları, barındırma yerleri, çalışma saatleri ve onların sağlıkları ile ilgili çeşitli konuların ele alınmıştır. “Dilaver Paşa Nizamnamesi” Ülkemizdeki ilk yazılı belgedir.
- 1869 Maadin Nizamnamesi, bütün madenlerde çalışanların güvenliği ile ilgili çeşitli hükümleri düzenleyen bir mevzuattır. Maadin nizamnamesi, kömür madeni iş kolunda, o devirde yürürlükte bulunan zorunlu çalışmayı ortadan kaldırmış ve bu suretle çalışmanın ekonomik yönlerinin yanında insani yönlerine de değer verilmesi vurgulanmak istenmiştir.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

- 1921 Ereğli Havza-ı Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun (Ereğli Kömür Havzası Maden İşçisinin Hukukuna İlişkin Kanun), Milli Mücadele'nin en yoğun olarak yaşandığı bir dönemde, 10 Eylül 1921 tarihinde, Sakarya Savaşı sırasında çıkarılmıştır.
- 1926 Borçlar Kanunu hayata geçirilmiştir.
- 1930 Umumi Hıfzıssıha Kanunu
- Çalışma hayatının ilk önemli Yasası olan “3008 Sayılı İş Kanunu” 15.06.1937 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Tartışma Sorusu: Osmanlı döneminde iş sağlığı ve güvenliğine yaklaşım nasıldır?

1930'lu yıllarda devletin ana işveren konumunda olduğu dönemde iş sağlığı ve güvenliğine yaklaşım nasıldır?

«Sanayi işçisinin refahını genel olarak arttıracak yek yol verimlilik yeteneğinin geliştirilmesidir.»

İthal ikameci dönemde, Türkiye'deki sosyal politikalar, sanayileşmiş ülkelerin yararına olmuş olabilir mi?

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

- 931 sayılı İş Kanunu (1967) ile, iş sağlığı ve güvenliği disiplini modern hükümlerle yer almış, ancak bu Kanun Anayasa Mahkemesi tarafından şekil yönünden iptal edilmiştir.
- Yerine çıkarılan 1475 sayılı İş Kanunu (1971) içerisinde de benzer hükümler yer almıştır.
- 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanununa göre çıkarılması gereken yönetmelikler, Avrupa Birliğinin çerçeve direktifine ve diğer bireysel direktiflere göre uyumlaştırılmıştır.
- 2012 yılında 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yayımlanarak bütün çalışanları kapsayan bir yaklaşım hayata geçmiştir.